

financial / legal / medical advice: pénzügyi / jogi / orvosi tanácsadás

helpful or useful / valuable / bad advice: hasznos / értékes / rossz tanács

Az *Oxford Collocations Dictionary for Students of English* tanulószótár *advice* szócikke 25 melléknevet ad meg, szerepel benne a Nagy György által is megadott *financial / legal / medical advice*, továbbá a következő melléknevek:

constructive, excellent, good, helpful, practical, sensible, sound, useful, valuable, bad, wrong, clear, general, detailed, conflicting, confidential, impartial, independent, free, expert, professional, specialist.

Felmerül a kérdés, hogy az Oxford kiadó kollokációs tanulószótárban az *advice* főnév mellett szereplő melléknevek közül melyek azok, amelyek megjósolhatók, jelentésük világos vagy áttetsző, mennyire könnyen található meg a kimaradó elemek kollokációs szótár nélkül, és mennyire van ezekre szűksége egy nyelvtanulónak.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy Nagy György 2020-as Angol–magyar nagy kollokációs szótára hiánypótló a hazai szótárpiacon, amely segítheti a nyelvtanulókat az angol nyelvi produkcióban és a percepcióban is és teljesíti azokat az elvárásokat, amelyeket az alkalmazott nyelvészek egy kollokációs szótárral kapcsolatban megfogalmaztak (MANYE kerekasztal a kollokációkról, 2006 [Hollós Zita hozzászólása]). Ezek után a nyelvtanárookra hárul a feladat, hogy tudatosítsák a nyelvtanulóknak a kollokációk fontosságát, és felhívják a figyelmüket erre a szótárra.

IRODALOM

Doró, K. (2007). Kerekasztal-beszélgetés a kollokációkról. *Modern Nyelvoktatás*. 13(2–3), 133–143.

Nagy, Gy. (2001). *Molnár Ferenc a világsiker útján*. Tinta Könyvkiadó.

Nagy, Gy. (2020). *Angol – magyar nagy kollokációs szótár*. Tinta Könyvkiadó.

Kiss, G. (2013). *Szótárírás nélkül nem tudok élni / A közmondásgyűjtő Nagy György. Interjú*. www.olvassbele.com/2013/09/12/szotariras-nelkul-nem-tudok-elni-a-kozmondasgyujto-nagy-gyorgygeorg-l-nagy/

MANYE kerekasztal a kollokációkról, 2006. november 6. www.kodolanyi.hu/manyebesz.html
Oxford Collocations Dictionary for Students of English (2003). Oxford University Press.

Tukacs, T. (2015). *Túlzásba vitt szavak. A fokozó értelmű szókapcsolatok magyar-angol szótára*. Tinta Könyvkiadó.

Bakti Mária

Bartha Krisztina, Benő Attila, Dégi Zsuzsanna, Magyarai Sára, Tankó Enikő, Tódor Erika-Mária (kutatáskoordinátor)

Alkalmazott nyelvészeti szótár (A két- és többnyelvűség alapfogalmai)

Dicționar de lingvistică aplicată (Conceptele fundamentale ale bi- și multilingvismului)

Dictionary of applied linguistics (Basic concepts of bi- and multilingualism)

Kolozsvár, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2019, 313. p.

Bartha Krisztina, Benő Attila, Dégi Zsuzsanna, Magyarai Sára, Tankó Enikő és Tódor Erika Mária kutatáskoordinátor *Alkalmazott nyelvészeti szótár – A két- és többnyelvűség alapfogalmai / Dicționar de lingvistică aplicată – Conceptele fundamentale ale bi- și multilingvismului / Dictionary of Applied Linguistics – Basic Concepts of Bi- and Multilingualism* c. 313 oldalas háromnyelvű szótára 2019-ben látott napvilágot Kolozsváron, a Kolozsvári Egyetemi Kiadónál, a helyi Sapientia Alapítvány – Kutatási Programok

Intézete támogatásával. Mindegyik szerző magas szintű tudományos tevékenységet folytató nyelvész és egyetemi oktató, akik – a városok neve szerinti ábécésorrendben haladva – a csíkszeredai székhelyű Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen, a kolozsvári központú Babeş-Bolyai Egyetemen és a nagyváradi székhelyű Partiumi Keresztény Egyetemen tanítanak. A munkában részt vett az imént említett kolozsvári felsőoktatási intézmény két doktorandusza, Both Csaba Attila és Erdei-Doloczki Csilla is. A lektorálást Buja Elena, a Brassói Transilvania Egyetem, valamint Pál Enikő, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem oktatója végezte.

Az 1993-ban alapított kiadó – a Babeş-Bolyai Egyetemmél szoros együttműködésben – számos területen (pl. gazdaság, informatika, jog, matematika, nyelvészet, pszichológia, teológia, történelem) szerkeszt és közöl tudományos és kulturális (ismeretterjesztő) írásokat. Az itt publikáló szerzők döntő többségét a kolozsvári egyetem tanárai alkotják. Mind papír-, mind pedig elektronikus alapú köteteket is megjelentetnek. A kiadó tekintélyéről többek között annak akkreditációja is tanúskodik: szerepel a román Országos Felsőoktatási Tudományos Kutatások Tanácsa (románul: Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior) által összeállított, kiadókra vonatkozó rangsorában.

A jelen recenzió alapjául szolgáló szótárt elsősorban olyan olvasóknak szánták, akik nyelvészeti, nyelvpedagógiai kutatásokat végeznek, ill. ilyen témák iránt érdeklődnek: kiválóan alkalmazhatják tehát pl. nyelvtanárok, fordítók, kutatók, valamint az ilyen pályá(k)ra készülő hallgatók. Ez az első olyan alkalmazott nyelvészeti szótár, amely mindhárom nyelven tartalmazza több, a témához kapcsolódó alapfogalom meghatározását, sőt idáig még olyan szótárak is alig jelentek meg, amelyek akár magyar–angol viszonylatban is részletesebb szócikkek formájában taglalták volna e terminusok jelentését, különös hangsúlyt helyezve a kulturális különbségekre. A román szakszavak jelenléte, tanulmányo-

zása pedig akár olyankor is bizonyos támpontot jelenthet számunkra, ha egy másik újlatin nyelvben keressük az adott szakszó megfelelőjét, vagy egy másik újlatin nyelven szeretnénk azt meghatározni. Összesen 48 alkalmazott nyelvészeti fogalmat elemez, mindegyiket – sorrendben – magyarul, románul és angolul. A szakszavak magyar megfelelőik alapján ábécésorrendben következnek egymás után, az egyes szócikkek terjedelme pedig átlagosan másfél oldal, jóllehet találunk köztük néhány sorosakat, de háromoldalasakat is. Az előszóból arra következtethetünk, hogy a szaknyelvi kifejezéseket korpuszra és előfordulási gyakoriságra alapozva választották ki, átfogó és összegző képet nyújtva az alkalmazott nyelvészet terminológiájáról. A kiadvány három fő fejezetből áll. A kötet létrejöttének körülményeit taglaló és a cél(közönsége)t meghatározó, *Bevezető gondolatokat* bemutató előszó után a külön címmel nem rendelkező, mintegy háromszáz oldalas *szótári rész* következik az alkalmazott nyelvészeti fogalmak több – elsősorban magyar, román és angol – nyelvi kultúrkörből származó, felhasznált és ajánlott szakirodalommal ellátott magyarázatával együtt. Ezt követően pedig a *Tartalomjegyzékkel* zárul a kötet. Mint arra az imént utaltam, minden egyes szócikk után gazdag, nyelvészeti szakkönyveken alapuló bibliográfiát láthatunk, aminek köszönhetően kijelenthetjük: kétség sem férhet e könyv tudományosságához, megbízhatóságához, tehát a feltüntetett adatoknak könnyebben utánanézhethetünk máshol is. Ami pedig az esztétikai szempontokat illeti, a szótár megjelenése ízléses, szép. A sokszínű borító összhangban van a kulturális és nyelvi különbségek áthidalására vállalkozó szótár tartalmával.

A szócikkeket megfelelő, a szem számára kedvező betűmérettel írták, így könnyen, kényelmesen lehet olvasni. Ami felépítésüket illeti – ahogy az alább feltüntetett szócikkben is látjuk – először többnyire egy *általános meghatározást* olvashatunk, ill. arra nézve is tájékoztatást kapunk, hogy a *tudományban*,

valamint a *hétköznapi nyelvhasználatban* hol „foglal helyet” az adott (szak)kifejezés. A szerzők rávilágítanak az adott szó más tudományterületekhez való kötődésére, ill. különféle értelmezési lehetőségeire, valamint megtudjuk, milyen *körülmények* között *alakul(t) ki* az adott jelenség. Mindezt *példákkal* is szemléltetik. Az *elkerüléssel* *stratégia* szócikkét említem példaként:

elkerüléssel stratégia

A másodiknyelv-elsajátításhoz/harmadiknyelv-elsajátításhoz tartozó fogalom. Az ~ a negatív transzfer lehetséges utóhatása. Akkor nyilvánul meg, amikor valamely jelenség a második vagy harmadik nyelvben nem felel meg az anyanyelvi szabályoknak. Például thaiföldi beszélők kerülnek bizonyos angol szavakat, mert azok tabu szavak megfelelői az anyanyelvükben (Haas, 1951). A pszichológiában a stresszforrás elkerülése tulajdonképpen leplezési mechanizmus, amivel valamilyen pszichológiai sérülés ellen védekezünk. A nyelvészetben az elkerülés kommunikációs stratégiaként jelentkezik olyan helyzetekben, amikor a téma szókincsbeli hiányosságok miatt nem hozzáférhető. A beszélő néha beszéd közben hagyja abba a mondandóját, amikor rájön, hogy nincs elegendő nyelvi erőforrása a mondat befejezéséhez (Tarone, 1981). Máskor a beszélő felcserél bizonyos igéket, hogy elkerülhesse a rendhagyó múltbeli formák használatát. Például Kasper–Kellerman (1997) a *make* ige helyett az *ask* ige használatáról számol be.

stratégia evitării

Termen ce aparține domeniului achiziției limbii a doua/ a treia. ~ poate fi manifestarea transferului negativ. Evitarea poate avea cauze diferite. În mod tipic, evitarea survine atunci când ceva din limba a doua sau a treia nu se potrivește cu situația din limba maternă. De exemplu, vorbitorii din Thailanda evită să folosească anumi-

te cuvinte din engleză pentru că acestea sună precum anumite cuvinte tabu din limba lor maternă (Haas 1951).

În psihologie, evitarea sursei de stres este un mecanism de mascare pentru autoprotecția față de posibile agresivități psihologice. În lingvistică, evitarea poate apărea drept o strategie de comunicare când tema este inaccesibilă datorită necunoașterii unor termeni. Uneori vorbitorii abandonează fraza la jumătatea enunțului când descoperă că nu mai au resursele necesare pentru a o încheia (Tarone, 1981). Pe de altă parte, vorbitorii pot substitui anumite verbe cu altele pentru a evita folosirea formelor neregulate de trecut neregulate; de exemplu Kasper–Kellerman (1997) ne relatează despre folosirea verbului *ask* în loc de *make*.

avoidance strategy

The term belongs to L2/L3 acquisition. Avoidance is a possible manifestation of negative transfer. It typically occurs when something in the L2/L3 seems incompatible with something in L1. For example, speakers of Thai avoid particular English words because they sound like taboo words in their L1 (Haas, 1951). In psychology, avoidance of a stressor is a coping mechanism in order to protect oneself from psychological damage. In linguistics, avoidance may occur as a communication strategy in situations when the topic is inaccessible due to lack of vocabulary knowledge. Sometimes speakers abandon a topic in mid-utterance when they discover that they lack the language resources needed to finish their sentence (Tarone, 1981). Also, learners might substitute certain verbs with others in order to avoid using unknown irregular past forms, for example substituting *make* with *ask* (Kasper & Kellerman, 1997).

E kötet számos olyan fogalom, kifejezés meghatározását tartalmazza, amelyek isme-

retét sokszor „magától értetődőnek”, „természetesnek” vesszük. Ilyen pl. az *anyanyelv*, *idegen nyelv*, *jövevényszó*, *regiszter* vagy a *szórvány*, amelyek nagyobb összefüggésben – nem csupán nyelvészeti, hanem szociokulturális és pedagógiai megközelítést is alkalmazva – értelmeznek. Ugyanakkor találunk benne több olyan szakkifejezést is, amelyek kisebb valószínűséggel képezik részét pl. főleg a kezdő nyelvészek szókincsének. Ilyen pl. a *hibridszerkezet*, *holisztikus megközelítés*, *küszöbhipotézis* vagy a *nyelvi tájkép* (ez utóbbinak mindenféle fajtájával együtt).

E könyv számos, a nyelveket kutatók számára hasznos fogalmat bemutat, ill. részletez magyarul, románul és angolul, figyelembe véve a kulturális eltéréseket, és azok áthidalására törekedve. Jó példa erre a *szórvány (etnoszpóra)* magyarázata: míg a magyar meghatározás kb. másfél oldal terjedelmű, addig annak román és angol változata közel kétoldalas, aminek az oka abban rejlik, hogy egy, a románban idáig nem létező terminust kívánnak ez utóbbi nyelvbe bevezetni. Ennek célja, hogy keleti szomszédunk nyelvében is külön elnevezéssel illessék azokat az ugyanazzal a nyelvi kultúrával azonosuló közösségeket, amelyek évszázadok óta olyan területeken élnek, amelyek a – többnyire „fejük felett” zajló – politikai döntések értelmében mára már másik országhoz kerültek, s ahol ezek az emberek manapság már „elszórásban” élnek (mint pl. a mezőségi magyarok), szemben azon, ugyanazt az anyanyelvet beszélő honfitársaikkal, akik önszántukból vándoroltak ki politikai vagy gazdasági okokból, vagy pedig egyszerűen „szerencsepróbálás”, kíváncsiság céljából, vagyis saját döntésük révén váltak más országok, kultúrkörök részévé (mint pl. az 1945-ben, 1956-ban vagy akár a 21. században nyugatra vándorolt magyarok). Ez utóbbi esetben ugyanis a magyar a *diaszpóra* kifejezést használja. Ennek a fogalmi megkülönböztetésnek a jelentősége nyelvoktatáskor – pl. anyanyelvünk és kul-

túránk idegennyelv-óra keretében történő tanításakor – különösen felértékelődik.

A jelen recenzió alapjául szolgáló szótár kulturális és nyelvi különbségek áthidalására tett kísérletére jó példának tartom továbbá a *hamis barátok* vagy a *hiperkorrekcio (túlhelyesbítés)* fogalmának magyarázatánál megadott lexémákat: a szerzők megemlítenek mind magyar, mind román, mind pedig angol szavakat. Előbbire példa az *alt* lexéma, amely a legtöbb európai nyelvben ’magas’-t jelent, a magyarban viszont ’a legmélyebb női hang’-ot: itt etimológiai hamis barátokról beszélünk. Ugyanakkor beszélhetünk „véletlen egybeesésen” alapuló hamis barátokról is: erre a szerzők példaként említik az azonos hangalakú magyar *jár* ’rendszeresen megy valahová’ és a román *iar* ’ismét’, ill. az azonos betűképzésű magyar *rege* ’monda’ és a román *rege* ’király’ lexémát. A hiperkorrekcóra (túlhelyesbítésre) pedig az angol *I* személyes névmás helytelen használatát hozzák példaként az odaillo *me* helyett az alábbi mondatban: *He invited my husband and I to lunch*. ’Meghívta ebédre a férjemet és engem.’. Ugyanerre a jelenségre magyar nyelvi példaként a *-ban* rag használatát említi a helyes *-ba* az alábbi mondatban: *A fiú bement a házban.*, a román nyelvből pedig az egyébként szintén helytelen *copii noi-născuți* ’újszülött gyermekek’ szerkezetet, amelyben a határozószót tévesen egyeztetik a főnévvel, az imént említett alakot használva a szabályos *copii nou-născuți* helyett.

Néhány kritikai megjegyzést és javaslatot is teszek. Meglátásom szerint elég lett volna az egyes fogalmaknál egyszer, egy helyen feltüntetni a szakirodalmat (bibliográfiát) és az ajánlott olvasmányokat – pl. az egyes fogalmakhoz tartozó angol nyelvű szócikkek után, vagy akár a könyv legvégén – ahelyett, hogy ugyanazokat a tételeket ugyanannak a fogalomnak mindhárom nyelvi megfelelőjénél külön-külön megadják. Jóllehet ugyanannak az alapfogalomnak az adott nyelven írt szócikkéhez tartozó bibliográfiájában nyelvtől függően sokszor más-más szakirodalmat

is látunk,¹ amelyek nem feltétlen szerepelnek azok másik nyelvű változatainál, mégis az egy fogalomhoz tartozó szócikkeken belül többször ismétlődik ugyanaz a szakirodalom, sőt olyan fogalomra is látunk példát, amely esetében az egyes szócikkek bibliográfiája teljesen megegyezik.² Bár az olvasó számára kétségkívül könnyebbé teszi, hogy az adott nyelvű szócikk végén azonnal ott találja a meghatározások alapjául szolgáló kézikönyvekre, tanulmányokra, oldalakra vonatkozó részleteket, gazdaságosabbnak tartanám, ha mégis egyszer tüntették volna fel ugyanannak a szócikknek a hivatkozásait, természetesen mindhárom nyelven feltüntetve a *Hivatkozások* címet, egy helyen – mint jeleztem, az egyes alapfogalmak angol szócikke után, vagy akár a könyv legvégén, az összes terminus szakirodalmával együtt – megemlítve külön-külön alcsoportban a magyar, a román és az angol felhasznált és ajánlott szakirodalmat. Az így „felszabaduló” oldalakon pedig olyan fogalmakat is meg lehetett volna határozni, mint pl. *diaszpóra*, *környezetnyelv* vagy *származásnyelv*, amelyeket azért is hiányoltam, mivel a *szórvány* (*etnoszpóra*), *anyanyelv* és *idegen nyelv* megtalálható a kötetben. Mindazonáltal tudatában vagyok annak, hogy e kiadvány a teljesség igénye nélkül készült (lehetetlen vállalkozás is lett volna minden, a témához kapcsolódó fogalmat itt elemezni), ahogy arra a *Bevezető gondolatok* c. fejezetben is utal Tódor Erika-Mária, a kutatócsoport felelőse. Szavaiból egyúttal arra is következtethetünk, hogy projektjüket folytatni tervezik,

és hogy – talán – e szótár további kötetének megjelenésére is számíthatunk, hiszen a könyv „első részének elkészítésére” utal a szóban forgó kiadvány kapcsán, amiből azt sejtethetjük, hogy folytatják e munkájukat. Ami pedig további kritikái észrevételeimet illeti: egy-két helyen egy-egy elírást, elütést is találunk – ezenkívül a *virtuális (digitális) nyelvi tájkép*hez tartozó, a 304. oldalon található román nyelvű szócikk *Bibliografie recomandată* (magyarul: *Ajánlott olvasmányok*) c. részénél az első tétel behúzója elcsúszott – bár e hibák száma elenyésző, sőt azokat egy ilyen nagyléptékű kezdeményezésnél szinte természetesnek is tekinthetjük.

Jó, hogy ez a szótár megjelent. Amint az ember beleolvass, hamar megfogalmazódhat benne, hogy fel tudná/tudta volna használni például egy-egy tanulmányához. Azt gondolom, hogy mindenki, aki nyelvpedagógiával, fordítással, terminológiával és az alkalmazott nyelvészet egyéb területeivel foglalkozik, az(oka)t művelő, hasznát veheti e kiadványnak. Véleményem szerint mindenképpen érdemes volna e kézikönyvet további kötetek formájában is folytatni. Kritikai észrevételeim ellenére is e háromnyelvű szótárt értékes hozzájárulásnak tartom mind az alkalmazott nyelvészeti kutatásokhoz, mind pedig az egymás iránti kölcsönös megismeréshez, ezért valóban jó szívvel ajánlom.

Fodor Áron Szabolcs

¹ Ezt tapasztaltam pl. a már említett *szórvány* (*etnoszpóra*) esetében: a fogalom román nyelvű szócikkénél találunk olyan szakirodalmat, amely a magyar nyelvű alatt nem szerepel. De ehhez hasonlít pl. a *hamis barátok* fogalmához tartozó szócikkek bibliográfiájának esete is.

² Ez utóbbi megfigyelésre példaként említem az *idegen nyelv*, *univerzális grammatika* vagy *virtuális (digitális) nyelvi tájkép* fogalmához tartozó szakirodalmat.